

Автореферати

Вертій О. І. Народні джерела національної самобутності української літератури 70-90-х років XIX століття. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальностей 10.01.07 – фольклористика та 10.01.01 – українська література. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2011.

На матеріалі творчості П. Куліша, І. Франка, І. Нечуя-Левицького, І. Карпенка-Карого, М. Кропивницького, М. Старицького, Панаса Мирного, О. Кониського, Б. Грінченка, Т. Зіньківського, Олени Пчілки, Л. Старицької-Черняхівської та інших письменників у дисертації досліджено народні джерела національної самобутності української літератури 70-90-х років XIX ст. Цю проблему розв'язано на основі теоретичних підстав, які сформулював автор, художнього освоєння не лише сюжетів, мотивів, образів та поетики різних жанрів усної народної поетичної творчості, а й їхнього світоглядного потенціалу та народного світогляду загалом.

П у б л і к а ц і ї:

1. Народні джерела національної самобутності української літератури 70-90-х років XIX ст. – Суми, 2005. – 453 с.

2. Народні джерела творчості Івана Франка. – Тернопіль, 1998. – 255 с.

3. Пантелеймон Куліш і народна творчість. Статті та дослідження. – Тернопіль, 1998. – 120 с.

4. Новелістика Івана Франка // Історія української літератури XIX ст.: 70-90-ті роки / За ред. проф. О. Гнідан. – К., 2003. – Т. 2. – С. 215-233.

5. З'ясування народних джерел творчості письменника в школі: Посібник для вчителя. – Полтава, 2009. – 132 с.

6. Юрій Федькович і народна творчість // Українська мова і література в школі. – 1984. – № 8. – С. 19-26.

7. Відображення народних етичних поглядів у художній прозі Юрія Федьковича // Народна творчість та етнографія. – 1984. – № 4. – С. 23-29.

8. Народні джерела психологізму творів І.С.Нечуя-Левицького // Народна творчість та етнографія. – 1988. – № 6. – С. 9-18.

9. Драма Тараса Шевченка «Назар Стодоля» // Українська мова і література в школі. – 1989. – № 3. – С. 10-16.

10. Українська народна пісня на слова П. А. Грабовського // Народна творчість та етнографія. – 1989. – № 4. – С. 3-9 (У співавторстві з Н. Шевченко).

11. Родинні пісенні традиції // Народна творчість та етнографія. – 1990. – № 4. – С. 74-75.

12. Український Гомер. Життя і творчість Остапа Вересая // Українська мова і література в школі. – 1991. – № 12. – С. 36-39.

13. Народні джерела психологізму драматургії Марка Кропивницького // Народна творчість та етнографія. – 1992. – № 1. – С. 3-12.

14. Біля джерел відродження національної культури (народнопоетичні основи драматургії Михайла Старицького) // Народна творчість та етнографія. – 1993. – № 4. – С. 8-16.

15. Народна поетична творчість і національно-культурне відродження України (місце українського фольклору в культурологічній концепції Пантелеймона Куліша) // Народна творчість та етнографія. – 1994. – № 4. – С. 47-57.

16. Народні джерела концепції національного характеру в творчості Пантелеймона Куліша // Українська мова і література в школі. – 1995. – № 2. – С. 42-46.

17. «...Не згине наша мати!» (Візія України в творчості Павла Грабовського) // Дивослово. Українська мова й література в навчальних закладах. – 1998. – № 10. – С. 8-9.

18. Народні джерела типізації в драматургії І. Карпенка-Карого // Українська література в загальноосвітній школі. – 2000. – № 4. – С. 22-23.

19. Національна ідея – основа концепції «Історії української літератури 70-90-х років XIX ст.»: У 2-х т. / За ред. проф. О. Гнідан. – К., 1991. – Т. 1. – 614 с. // Дивослово. Українська мова і література в навчальних закладах. – 2000. – № 3. – С. 52-54

20. У традиціях українського літературознавства // Слово і час. – 2000. – № 12. – С. 71-74.

21. Художньо-філософський потенціал поезії Павла Грабовського // Вісник Сумського державного університету. Філологічні науки. – 2000. – № 19. – С. 100-111.

22. Дослідження первісної міфології України // Народна творчість та етнографія. – 2000. – № 1. – С. 141-144.

23. Пантелеймон Куліш і проблеми українського народознавства // Сіверянський літопис. – 2001. – № 2. – С. 128-132.

24. Теоретичні основи вивчення проблеми художнього освоєння народного світогляду в оригінальній літературі // Українська література в загальноосвітній школі. – 2002. – № 3. – С. 53-64.

25. Українська ідея як феномен літератури. Народні джерела творчості Павла Грабовського // Дивослово. Українська мова й література в навчальних закладах. – 2003. – № 3. – С. 15-20.

26. Наукове осмислення постаті Трохима Зіньківського // Слово і час. – 2003. – № 10. – С. 85-89.

27. Народний світогляд і питання національної самобутності українського письменства в

літературно-естетичних пошуках 70-90-х рр. XIX ст. Стаття перша // Українська література в загальноосвітній школі. – 2004. – № 8. – С. 29–38.

28. Народний світогляд і питання національної самобутності українського письменства в літературно-естетичній думці 70-90-х років XIX ст. Стаття друга // Українська література в загальноосвітній школі. – 2004. – № 11. – С. 2–11.

29. Нове дослідження з історії кобзарства // Народна творчість та етнографія. – 2004. – № 3. – С. 115–119.

30. Світогляд народу і становлення національної ідеї в українському письменстві 70-90-х років XIX ст. Стаття перша // Українська література в загальноосвітній школі. – 2004. – № 12. – С. 2–9.

31. Побутово-психологічна течія і особливості типізації в українській літературі 70-90-х рр. XIX ст. // Дивослово. Українська мова й література в навчальних закладах. – 2004. – № 12. – С. 62–63.

32. Злободеннє проблематики, своєрідність пошуків // Слово і час. – 2004. – № 4. – С. 84–88.

33. Літературна казка і фольклор в 70-90-х рр. XIX ст. // Українська мова та література. – 2004. – № 3. – С. 13–15.

34. Світогляд народу і становлення національної ідеї в українському письменстві 70-90-х років XIX ст. Стаття друга // Українська література в загальноосвітній школі. – 2005. – № 1. – С. 17–26.

35. Естетика Івана Франка і формування основоположних підстав вивчення української літератури в сучасній школі // Українська література в загальноосвітній школі. – 2006. – № 3. – С. 5–11.

36. Еволюція народного світогляду в інтерпретації Івана Франка // Народознавство. – 1995. – № 21. – С. 6; № 22–23. – С. 3.

37. До питання про концептуальні основи «Історії світового українського кобзарства та бандурного музикування» // Бандура (США, укр. та англ. мовами). – 2002. – № 77. – С. 63–67; № 78. – С. 64–67.

38. Виміри української національної ідеї Великого Каменяра // Дзвін. – 2007. – № 8. – С. 140–150.

39. Польсько-українські літературознавчі студії // *Warszawskie zeszyty ukrainoznawcze*. 23–24. – Warszawa, 2007. – С. 385–395.

40. Вчення Івана Франка про національну літературу і формування основоположних підстав сучасного українського літературознавства // Іван Франко: дух, наука, думка, воля. Матеріали Міжнародного наукового конгресу, присвяченого 150-річчю від дня народження Івана Франка. Львів, 27 вересня – 1 жовтня 2006 р. – Львів, 2008. – Т. 1. – С. 255–266.

41. Кобзарство і проблеми його дослідження в науковій спадщині Івана Франка // Нагує-

вицькі читання – 2007. Іван Франко і сучасна Україна. Матеріали Міжнародної наукової конференції. – Дрогобич, 2008. – С. 10–23.

42. Погляди на релігію та церкву і життєва позиція Івана Франка // Нагуєвицькі читання – 2008. Іван Франко і новітнє українство. Матеріали Міжнародної наукової конференції. – Дрогобич, 2009. – С. 10–23.

Сікорська І. М. «Мати й мачуха» в українській та німецькій казковій прозі (опозиція образів). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.07 – фольклористика. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2010.

У дисертації вперше у вітчизняній фольклористиці зроблено спробу комплексно дослідити художню образну антиномію «мати-мачуха» в українській та німецькій казковій прозі. Проаналізовано великий пласт джерельних матеріалів із цієї проблематики, виявлено відповідники казкових сюжетів у німецьких та українських фольклорних текстах, на основі яких досліджено генезу сталого художнього образу «мати-мачуха» в його бінарній семантиці у двох європейських казкових традиціях. Обґрунтовано, що колізія «пасербиця-мачуха» притаманна обом казковим репертуарам, проте природа конфлікту різна. Доведено, що антиномією «мати-мачуха» генерує образну дихотомію «сирітка-пасербиця».

Публікації:

1. Образ Попелюшки в західноєвропейській та українській фольклорній традиції // Література. Фольклор. Проблеми поетики: 3б. наук. праць. – К.: Акцент, 2006. – Вип. 22, ч. 2. – С. 453–458.

2. Родинні звичаї, пов'язані з дитиною, та їх художнє відображення у фольклорі Павла Чубинського // Літературознавчі студії: 3б. наук. праць. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2006. – Вип. 17. – С. 109–114.

3. Образ жінки-матері у праці І. Франка «Жіноча неволя в руських піснях народних...» // Літературознавчі студії: 3б. наук. праць. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2006. – Вип. 18. – С. 171–178.

4. Генеза образу мачухи в західноєвропейській та українській фольклорній традиції. Міфологічна казка та історична дійсність // Література. Фольклор. Проблеми поетики: 3б. наук. праць. – К.: Акцент, 2006. – Вип. 24, ч. 2. – С. 659–675.

5. «Мати» й «мачуха» в аспекті вивчення народних юридичних звичаїв (за матеріалами «Грудов етнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край» Павла Чубинського) // Література. Фольклор. Проблеми поетики: 3б. наук. праць. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – Вип. 31. – С. 454–468.

6. Сирітка як концентр жіночих образів народної казки // Література. Фольклор. Проблеми поетики: 3б. наук. праць. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – Вип. 32. – С. 383–388.

Снігирьова Л. М. Українські народні історичні пісні: поетика тексту. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.07 – фольклористика. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. – Київ, 2010.

У дисертації комплексно досліджено поетику українських історичних пісень XV – поч. XVIII ст. Розглянуто історію дослідження української історичної пісні, висвітлено головні положення, які були предметом наукової уваги вчених, з'ясовано стан розробленості у фольклористиці категорії жанру історичної пісні, названо його головні ознаки. Проаналізовано, за допомогою яких принципів і засобів епічного формуються сюжети пісень, будується їхня композиція. З'ясовано просторово-часові особливості історичних пісень, засоби творення героїв історичних пісень. Визначено систему символів українських історичних пісень, висвітлено текстове функціонування та семантичний розвиток домінантних символів та їх символізацій у пісенній поетиці. Значну увагу зосереджено на системі художніх засобів вираження: епітети, метафори, порівняння, через які досягається дійсність, з'ясовано їхню роль у розкритті семантики мотивів та образів пісень. Запропоновано оригінальні схеми, які у візуально компактній формі допомагають репрезентувати виявлені напрямки поетичної реалізації досліджуваних історичних пісень, розкривають органічну будову історичної пісні.

П у б л і к а ц і ї:

1. Українські історичні пісні – в працях науковців // Київська старовина. – 2008. – № 2. – С. 98–111.

2. Символи першоелементів в українських історичних піснях // Наукові записки. Серія: Літературознавство / За ред. проф. М. Ткачука. – Тернопіль: ТНПУ, 2009. – Вип. 26. – С. 366–379.

3. Крим в українських історичних піснях // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 156. – С. 88–92.

4. Жанрова специфіка історичних пісень // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 160. – С. 89–95.

5. Просторово-часові характеристики українських історичних пісень XV – поч. XVIII ст. // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 174, Т 1. – С. 173–177.

6. Українські історичні пісні (Питання вивчення та публікації у XX ст.) // Матеріали науково-методичного семінару «Виховний потенціал українського народного мистецтва, фольклору, обрядовості та звичаїв у роботі навчально-виховних закладів» (Хмельницький, 12 березня 2008 р.). – Хмельницький: ХГПА, 2008. – С. 84–87.

Тищенко-Монастирська О. О. Порівняння в тексті фольклору (на матеріалі української, російської, кримськотатарської і татарської мов). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.15 – загальне мовознавство. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2010.

Дисертацію присвячено дослідженню порівняльних конструкцій у мовних системах, а також їхньої реалізації у фольклорному дискурсі. Здійснено огляд історії розвитку теорії порівняння. Запропоновано нові підходи до вирішення наукової проблеми компаративності (напр., граматики конструкцій, теорія риторичних структур). Аналіз порівняльних конструкцій чотирьох мов дозволив визначити, як саме побудована наївна картина світу в тій чи іншій мові. Автор виділяє універсальні для цих чотирьох мов тематичні групи зі значенням природних символів, символів із предметним значенням, що відповідають шкалі цінностей кожного етносу. На основі аналізу фольклорних джерел досліджено мовно-культурні ареали, а також ареальна взаємодія різносистемних мов.

П у б л і к а ц і ї:

1. Метафори боли в кримськотатарском языке // Концепт боли в типологическом освещении. К.: ВД Дмитра Бурого, 2009. – С. 281–313.

2. Метафора болто та неприемних відчуттів з дієсловом «кымырчимек» у кримськотатарській мові // Ученые записки Таврического национального ун-та им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2009. – Т. 22 (61). – № 3. – С. 93–97.

3. Проблема вираження порівняння в тюркських мовах // Культура народів Причорномор'я. – № 158. – 2009. – С. 151–153.

4. Мовні формули українського та кримськотатарського світу у фольклорному порівнянні // Вісник Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. Філологія. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2007. – Вип. XV–XVIII. – С. 708–711.

5. Порівняння в тексті фольклору (на матеріалі української та кримськотатарської мов) // Мовні і концептуальні картини світу. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2007. – Вип. 22. – Ч. II. – С. 137–140.

6. Особенности сравнения в тексте фольклора (на материале украинского, русского и крымскотатарского языков) // Университетское переводоведение. Вип. 8. Материалы VIII юбилейной международной конференции по переводоведению «Федоровские чтения», посвященной 100-летию со дня рождения А. В. Федорова, 19–21 октября 2006 г. – Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ, 2007. – С. 450–453.

7. Орнаментальний мікротекст у кримсько-татарському фольклорі (на матеріалі порівняння) // Тези доповідей міжнародної наукової конференції «XII сходознавчі читання А. Кримського» (м. Київ, 2-3 жовтня 2008 р.). – К.: [б. в.], 2008. – С. 108-110.

8. Мовно-культурні ареали в тюркському та слов'янському фольклорі // Тези доповідей VII-го Міжнародного симпозиуму гагаузької культури та українсько-турецьких взаємин (м. Київ, 25-30 червня 2009 р.). – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – С. 48.

9. Вплив мовно-культурного середовища на фольклор етнововних груп Кримського півострова // Тези доповідей міжнародної наукової конференції «Екологія мови і мовна політика в сучасному суспільстві» (м. Київ, 26-27 травня, 2009 р.). – К.: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, 2009. – С. 31-32.

Тупчієнко М. П. Міфоришуальна символіка заліза та ковальських виробів в архаїчних та традиційних уявленнях східних слов'ян. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.05 – етнологія. – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. – Київ, 2010.

Дисертація містить результати комплексного дослідження міфоришуальних аспектів заліза та ковальських виробів. На основі писемних, археологічних, лінгвістичних та етнографічних джерел автор реконструює міфоришуальну символіку заліза й ковальських виробів в архаїчному світогляді, систематизує міфопоетичні відомості із зазначеної теми, з'ясовує місце заліза у світоглядній моделі східнослов'янських етносів і народів, що тривалий час взаємодіяли з ним. Внаслідок проведеного історико-порівняльного аналізу міфів та обрядів із вживанням залізних виробів вдалося з'ясувати характер міфологічного осмислення архаїчною людиною об'єктивних реалій навколишнього середовища, реконструювати семіотичні аспекти функціональності заліза у традиційно-побутовій культурі східних слов'ян.

Публікації:

1. Структурно-організуоча символічна функція заліза в космогонічних міфах // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 4. – С. 48-57.

2. Семантичні паралелі технології обробки коноплі та заліза в народних уявленнях східних слов'ян // Український селянин: Зб. наук. пр. / За ред. А. Г. Морозова. – Черкаси: Черкаський нац. ун-тет ім. Б. Хмельницького, 2010. – Вип. 12. – С. 120-121.

3. Аспекти міфо-ришуального символічного зіставлення заліза з компонентами неживої природи (мінералами) в народній уяві // Етнічна історія народів Європи. – К., 2010. – Вип. 31. – С. 34-38.

4. До питання про символіку залізних виробів у захисних обрядах від грози в традиційній культурі українців // Народна творчість та етнографія. – 2008. – № 5. – С. 13-21.

5. Сільське ковальство та народні уявлення про залізо на Кіровоградщині // Народна творчість та етнографія. – 2008. – № 1. – С. 91-97.

6. Сільське ковальство на Кіровоградщині // Кіровоградський краєзнавчий вісник. – Кіровоград: Центр-укр. вид-во, 2007. – Вип. 1. – С. 179-198.

7. До питання про паралелі в символіці крові та залізної руди в уявленнях та обрядах східних слов'ян (переважно на матеріалах України) // Наук. пр. НБУВ. – К., 2006. – Вип. 16. – С. 365-380.

8. Перспективи використання досягнень лінгвістики у виявленні шляхів формування символіки заліза у східнослов'янських народів // Духовність українства ХХ століття: VI Всеукр. наук.-практ. конф.: Матеріали конф. – Кіровоград, 2006. – Вип. 10. – С. 361-366.

9. До питання про семантику метеоритів в контексті проблеми символіки сировини в залізобудовному виробництві // Матеріали до української етнології: Матеріали конф., наук. та польових етнолог. досліджень. – К., 2003. – Вип. 3 (6). – С. 115-126.

10. Співвідношення образу Бога Ковалю і структури світу // Матеріали до української етнології: Матеріали конф. наук. та польових етнолог. досліджень. – К., 1995. – Вип. 1 (4). – С. 298-303.

11. Залізо і Бог Коваль у світогляді давніх слов'ян та українців (до питання про формування уявлень) // Матеріали IV Міжнар. археол. конф. студентів і молодих вчених (м. Київ, 14-16 травня 1996 р.). – К.: ВД «Соборна Україна», 1996. – С. 43-44.

12. Бог-кузнец в міфах древних славян // Темп. – 1990. – С. 6.

13. Металургія як модель розвитку Всесвіту в уявленнях стародавніх слов'ян // Культура рідного краю: Тези обл. конф. – Кіровоград, 1991. – С. 45-51.

13. Представлення об универсальном «зако-не» у населення Скифии // Киммерийцы и скифы: Тезиси докладов Всесоюзного семинара, посвященного памяти А. И. Тереножкина. – Кіровоград, 1987. – Ч. II. – С. 87 (у співавторстві із Чмиховим Н. А.).

Підготував Ігор Гунчик